

Heumen aan het water !

Dorpen aan de rivier zetten bedreigingen om in kansen

Vooraf

Artistimpressie van een natuurlijke ontgronding bij het dorp Heumen. Visualisatie: Cees Bakker, ontwerp bureau Ruimtewerking

Vanuit de Projectgroep Kasteel en Motte van het Erfgoedplatform Heumen is mij gevraagd te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om het kasteel beter zichtbaar en beter beleefbaar te maken. Een echte uitdaging want financiële middelen zijn nauwelijks voorhanden. Het moest dus een project worden dat zichzelf betaalt. Daarnaast speelt de wens van de gemeente Heumen om een aantrekkelijker beeld van de gemeente te creëren op toeristisch en recreatief gebied. En met de gedachte in het achterhoofd dat in een door de Dorpsraad Heumen gemaakte inventarisatie van wensen voor de ontwikkeling van het dorp naar voren kwam, dat de inwoners het dorp het liefst weer aan de rivier wilden, ben ik aan de slag gegaan. Al ras bleek de ene stap consequenties te hebben voor een volgende stap. Daarom met een blanco vel begonnen, wensen, mogelijkheden, eisen en financiering in samenhang gebracht. Alle voorgestelde ontwikkelingen zijn aan een locatie gebonden of voor een specifieke locatie bedacht, de visie die daaruit spreekt geeft ruimte om ook andere delen van het uiterwaardengebied van de gemeente Heumen aan te pakken. Of in elk geval te onderzoeken op haalbaarheid en wenselijkheid. In de loop van de tijd kwam ook de oude vesting bij Nederasselt in beeld. De Coehoorn. Ooit deel uitmakend van de Zuid-Nederlandse waterlinie. Ook hier zijn mogelijkheden om waterberging te realiseren. De enige locaties die vast liggen zijn de fundamenten van het voormalig kasteel Heumen en wat in de volksmond het Kroonwerk Coehoorn wordt genoemd. In de eerste versie van dit document werd Heumen aan het water nog geschreven met een vraagteken en een uitroepteken. Toegespitst op het dorp. Nu is er alleen nog een uitroepteken, want juist nu is er met een combinatie van plannen een eenmalige kans om de gemeente Heumen een gezicht aan en op de Maas te geven.

Jan Paul Bevoort

Oktober 2019

Bedreigingen voor het buitengebied van Heumen

Ruimte voor de rivier. Voor de een klinkt het mooi, voor een anders is het een bedreiging. In de gemeente Heumen is het niet anders. Immers het idee om nabij Overasselt een retentiebekken aan te leggen hangt velen in het betroffen gebied als een molensteen om de nek. De dreiging die uitgaat van de eventuele realisatie van dit voornemen en de onduidelijkheid wat de consequenties hiervan zijn, is voor met name de agrarische ondernemers, een bron van aanhoudende onzekerheid voor hun toekomstplannen. Is uitbreiden financieel nog wel haalbaar als die uitbreiding letterlijk onder water kan komen te staan. Wie financiert dat en wie draait op voor de schade. In het gebied zijn veel oude boerderijen omgebouwd tot woonhuizen. Wat zijn de consequenties voor deze bewoners. Logisch dat in het gebied dat is aangewezen voor retentie nog altijd met angst en beven wordt uitgekeken naar een definitief besluit.

Een andere bedreiging kan worden gezien in het voorstel om het gehele uiterwaardengebied één meter af te graven. De vraag is wat dat voor zit dat heeft. Langs de Maas komen die uiterwaarden dan inderdaad wel eerder onder water te staan, geeft dus eerder overlast, maar of je kan spreken van een waarachtig en substantieel toegevoegde waterberging tegenover het hierna volgende plan is het bediscussiëren waard.

Voorts heeft “droge” waterstaat nog in het achterhoofd dat de brug over de Maas voor de autoweg A73 uitgebreid zou moeten worden. Gezien de ligging van de huidige brug ten opzichte van de kasteelfundamenten kan die uitbreiding binnen de Heumense gemeentegrenzen uitsluitend en alleen aan de westkant plaatsvinden. Het is al erg genoeg dat de brugpijlers is de oude voorhof van het kasteel staan.

Tot zover de bedreigingen. Deze kunnen we namelijk ombuigen tot kansen. Kansen om oude en nieuwe wensen te realiseren. Het is ook positiever en leuker om over kansen te praten. Het geeft het dorp een “wij” gevoel als de inwoners hun kasteel echt als belevingspunt op de kaart gezet zien, als eindelijk de pleziervaart kan afmeren achter het dorps huis Terp, als de jachthaven de lang gezochte uitbreiding kan realiseren en niet in de laatste plaats met de ruimte die wordt geboden aan nieuwe inwoners kan het sociaal en economisch leven in het dorp weer een stap vooruit doen. Kortom het aanpakken van de bedreigingen levert veel kansen op om ten goede te keren wat zo bedreigend lijkt. De uitdaging is om op het eerste gezicht onverzoenlijke zaken te verbinden. Die nieuwe verbindingen vragen wel om stappen te zetten, soms grote stappen. Ze moeten wel allemaal worden gezet om het plan als zodanig tot een succes te maken. Waar een slotgracht wordt uitgegraven, ontstaat ruimte voor de jachthaven. Waar een uiterwaard wordt ontzand, ontstaat de mogelijkheid om tegen het dorphart af te meren.

Het verlagen van het maaiveld in de uiterwaard is voor dit plan volstrekt onvoldoende. Het biedt geen gelegenheid om Heumen aan het water te brengen noch de ruimte om Heumen bouwlocaties te bieden. Hiervoor is een ontzanding van de uiterwaard nodig, want met dit zand kunnen kunstmatige eilanden van voldoende hoogte worden gemaakt, waarop die dorpsuitbreiding wel gerealiseerd kan worden. Het zand is ook de financieringsbron voor enkele voorziene ontwikkelingen. Onderstaande geeft de contouren aan van een schets die gemaakt kan worden voor het uiterwaardengebied in Heumen tussen Maas en het Maas en Waalkanaal en de brug over de Maas voor de A73. Verder stroomafwaarts ligt een deel van de oude vesting Grave. Aan de Brabantse kant geheel geïntegreerd in het stadje, aan de Gelderse kant een “verloren” deel van de Zuid-Nederlandse waterlinie. De opzet van deze vesting is uniek, met uitgebreide vestingwerken aan de

overkant van de rivier. Een situatie die eenmalig is en het grote strategische inzicht in verdedigingswerken van prins Maurits aantoonde. De gemetselde fortificaties zijn tot op het maaiveld afgebroken en deels verdwenen bij de aanleg van de sluiskom in de stuw van Grave. Wat rest is een forse haag die het zig-zag profiel van de versterking symboliseert.

Samenvatting

Waterberging

Een belangrijke peiler van deze schets is de royale extra waterberging die voortvloeit uit het idee om de uiterwaarden tussen de dorpen Heumen en Nederasselt te ontzanden. Immers uit de tijd van de Integrale Verkenningen Maas is een gebied nabij Overasselt als retentiegebied als ruimtelijke reservering opgenomen in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro). In het Barro heeft het Rijk in 2011 vastgelegd hoe de nationale belangen moeten “doorwerken” in de ruimtelijke plannen van de decentrale overheden, zoals bestemmingsplannen. Plannen worden aan het Barro getoetst. Het aangewezen retentiegebied stuit op veel weerstand.

Deze schets werkt ook als alternatief voor Overasselt. Immers water dat in Heumen al wordt opgevangen, levert in Overasselt geen probleem meer op. Waterstaatkundig werkt verruiming van de rivier ook bovenstrooms door. Datzelfde geldt uiteraard voor ingrijpende ontzandingen nabij Nederasselt. Ook daar geldt dat de werking bovenal bovenstrooms merkbaar zal zijn, waarmee het retentiegebied wordt ontlast. Een combinatie van beide is mogelijk voldoende om het retentiegebied definitief te schrappen.

Deze uitgangspunten zijn geformuleerd in een periode dat alleen nog werd gedacht aan berging van overvloedig water in het natte seizoen. Inmiddels hebben we de extreem droge zomers van 2018 en 2019 achter ons. Ineens bleek waterberging voor het droge net zo belangrijk. Dankzij de voorgestelde maatregelen kan de Maas langs de gemeente Heumen op twee manieren bijdragen aan waterberging. Voldoende druk op diepere grondlagen om verdroging van het binnendijks gebied, mogelijk tot en met de Overasseltse vennen, te voorkomen en voldoende ruimte om de rivier de ruimte te geven die het vraagt.

De voorgestelde waterberging een handreiking naar Rijkswaterstaat. Bovendien schieten we met deze schets ook niet in de stressvolle nee dat kan niet houden, maar openen het positieve venster: kijk eens, wij hebben ruimte gevonden voor de waterberging.

In de Structuurvisie Heumen 2025 (vastgesteld 2014) staat op pagina 10 en 11 dan ook te lezen: er wordt expliciet aangegeven dat de gemeente geen voorstander is van aanwijzing van het retentiegebied in de Overasseltse Broek, maar dat de oplossingsrichting in het kader van het Deltaprogramma Maas gezocht moeten worden in dijkverhoging en in maatregelen in de uiterwaarden. Welnu, wij menen dat hierbij gedaan te hebben.

Toerisme-recreatie

Voor tal van Heumenaren is het een lang gekoesterde wens om hun dorp aan het water gesitueerd te krijgen. De toenmalige Dorpsraad heeft het verlangen in de vroege jaren 2000 in een wensenlijst opgenomen. Deze schets laat die wens uitkomen. Zonder een risicovolle entree met een in/uitvaart vanaf het, vooral door de beroepsvaart, druk bevaren Maas en Waalkanaal.

Bovendien is het een min of meer recente wens van de gemeente om Heumen aan het water te krijgen. Uitgebreid wordt dit behandeld in de Structuurvisie Heumen 2025 die in 2014 werd vastgesteld.

Zowel vanaf het water als vanaf het land wordt het dorp Heumen aantrekkelijker. Immers, waar bootjes varen is altijd wat te beleven.

De Structuurvisie Heumen 2025 geeft dit plan ook een stevige duw in de rug. Voor alle duidelijkheid citeren we het hoofdstuk (pagina 24) dat over waterberging gaat.

Zorgen voor een veilige en efficiënte waterhuishouding, mede van de rivier Maas, staat voorop. Waar nodig is ruimte voor waterberging mogelijk. Daarnaast wordt water meer beleefbaar gemaakt.

Deltaprogramma Rivieren

In de uiterwaarden worden waar nodig maatregelen genomen in relatie tot het Deltaprogramma Rivieren. In het kader van dit programma is ook een waterretentiegebied opgenomen dat in het kommengebied ligt van het Neder- en Overasseltse Broek en dat aansluit op de Maas ten oosten van Overasselt. Omdat dit gebied is

opgenomen in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) van het Rijk dient de gemeente Heumen hier in haar planologisch beleid, zoals bestemmingsplannen mee rekening te houden. De reguliere ontwikkeling van aanwezige (agrarische) bedrijven wordt niet door de aanwijzing van het reserveringsgebied in het Barro belemmerd. De belemmering geldt met name voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen en bijvoorbeeld de vestiging van nieuwe bedrijven. De gemeente Heumen zelf staat niet achter de aanwijzing van dit gebied als retentiegebied. De kwaliteiten van het landschap, als laag kommengebied en overgangsgebied tussen de oeverwal en de vennen, zouden worden aangetast door de dijken die nodig zijn rondom het retentiegebied. Daarnaast worden de ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw, die juist hier zijn voorzien, sterk beperkt. Samen met de provincie Gelderland en andere betrokken gemeente zal de gemeente Heumen zich dan ook inzetten om tot alternatieve oplossingen te komen, zoals bijvoorbeeld het verlagen van de uiterwaarden. Zo zou het dorp Heumen dichterbij de rivier gebracht kunnen worden door middel van een nieuwe watergang. Daarnaast zet de gemeente Heumen ook in op andere oplossingen, zoals dijkverhoging.

Op pagina 39 is verder te lezen: *Ruimtelijke visie*

Er vinden slechts (grootschalige) ver- of ontgravingen plaats in de uiterwaarden ten behoeve van het Deltaprogramma Rivieren. Juist daarop is deze schets gebaseerd.

Kasteel

De contouren van het kasteel zijn in de uiterwaard zichtbaar als lichte verhoging in het veld.

Het kasteel van Heumen ligt er desolaat bij. Slechts contouren in de uiterwaard tonen de plek waar het ooit was gesitueerd. De verwijzing in de Dorpstraat naar *Kasteel Heumen* doet meer vermoeden dan er werkelijk is te beleven. Het is een vaak gehoorde verzuchting, daar moet iets gebeuren om het aantrekkelijker te maken. Deze schets gaat uit van een grootschalige aanpak van het gehele gebied waarin ook het kasteel wordt meegenomen en aangepakt. Om het kasteel echt weer een belevens te laten zijn, moeten grote stappen worden gezet. Die zijn in dit stuk dan ook gezet.

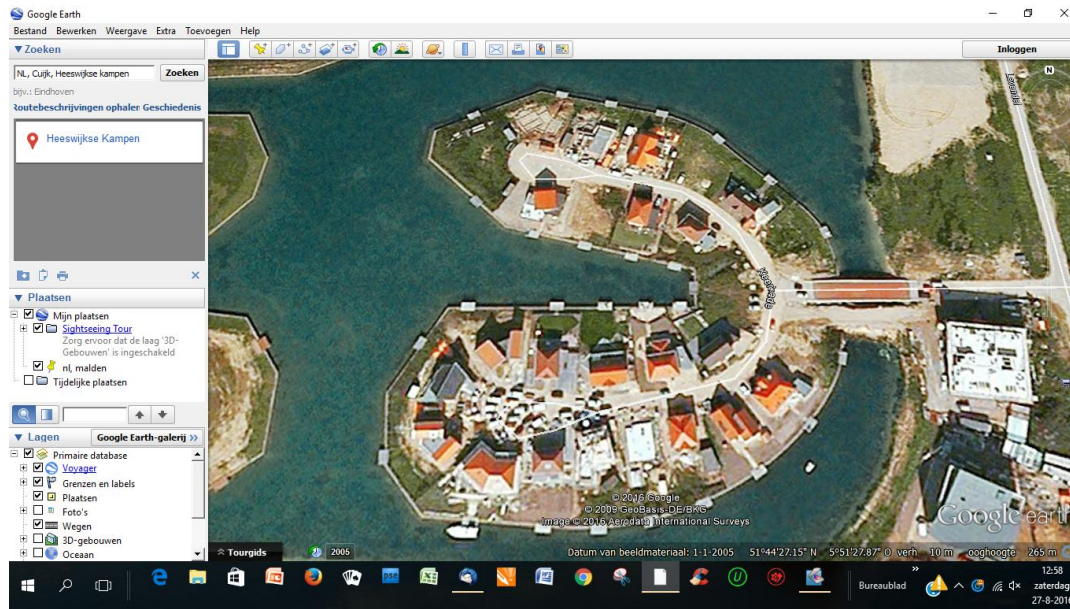
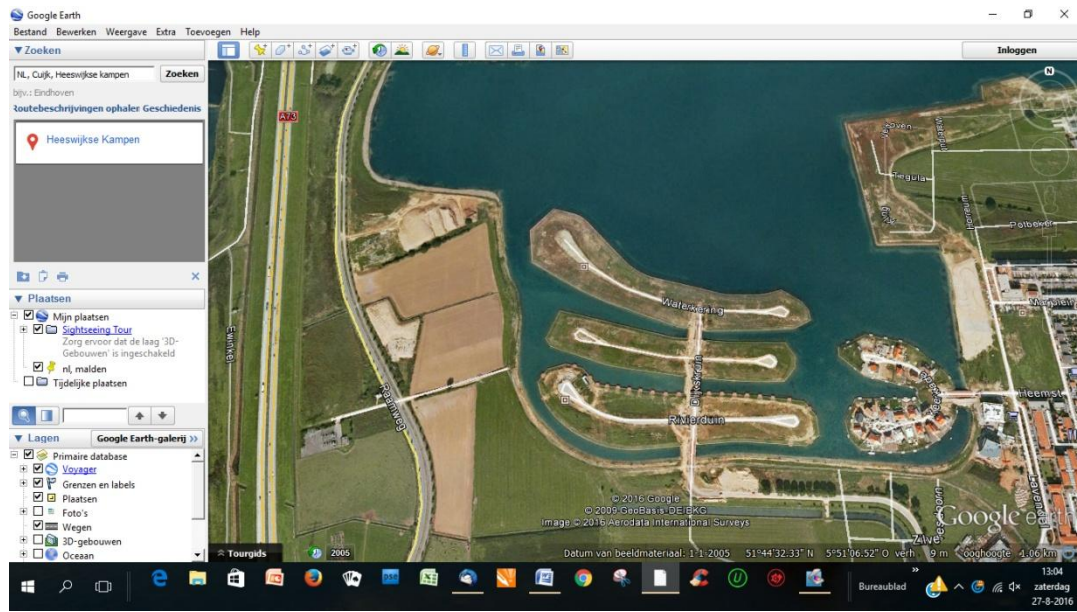
Wonen

Het ontzanden van de uiterwaard bij het dorp Heumen biedt naast recreatieve mogelijkheden ook een alternatief voor de beperkte bouwmogelijkheden in het dorp. Voorbeeld kan daar zijn het befaamde drijvende dorp van Sausalito aan de voet van de Golden Gate Bridge in Californië (Verenigde Staten). De gemeente kan hier visie tonen en een drijvende woonwijk creëren. Aan een alternatief is ook gedacht. Daarvoor kijken we even naar de Kraaijenbergse Plassen in Cuijk.

Recht doend aan de roemrijke historie van het dorp Heumen kan je zeggen: een uitbreiding van het dorp op een eigen palmeiland. Beter bij de tijd kan je toch niet zijn.

Heumen aan het water !

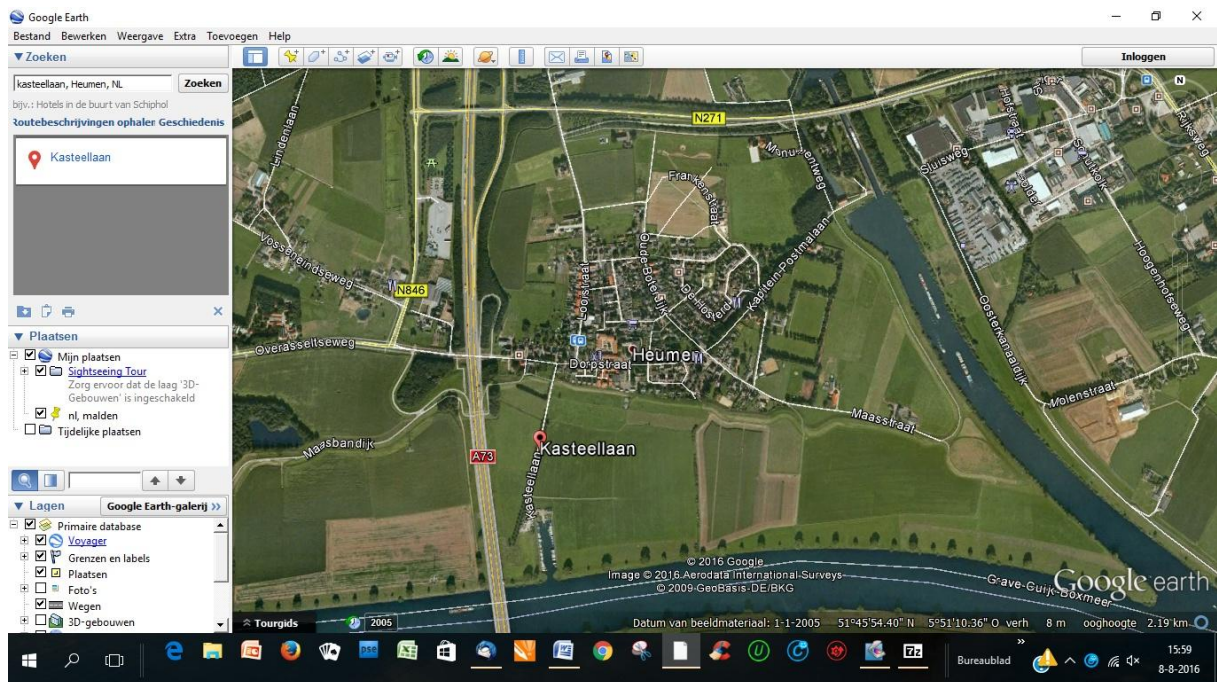
In Cuijk is in een van de Kraaijbergse Plassen een aantal kunstmatige eilanden gemaakt voor woningbouw. Ze zijn inmiddels allemaal volgebouwd.

Verkenning van mogelijkheden

De oude dorpskern van het dorp Heumen ligt achter een oude winterdijk van de rivier de Maas. Aan de oostzijde is het dorp afgesloten door het Maas en Waalkanaal terwijl de autoweg A73 de westzijde afgrenselt. In het noorden vormt het zandlichaam van de Jan J. Ludenlaan de begrenzing. Dat maakt een toeristisch aantrekkelijk dorpshart niet eenvoudig te realiseren. Enerzijds omdat het dorp moeilijk kan groeien waardoor bloeiende voorzieningen een te gering achterland hebben om ook zonder toerisme te kunnen overleven. Blijft over een zuidelijke richting om Heumen een nieuw gezicht te geven. In dit stuk willen we een schets geven van mogelijkheden om het dorp attractiever te maken met gebruikmaking van historische elementen die het dorp heeft.

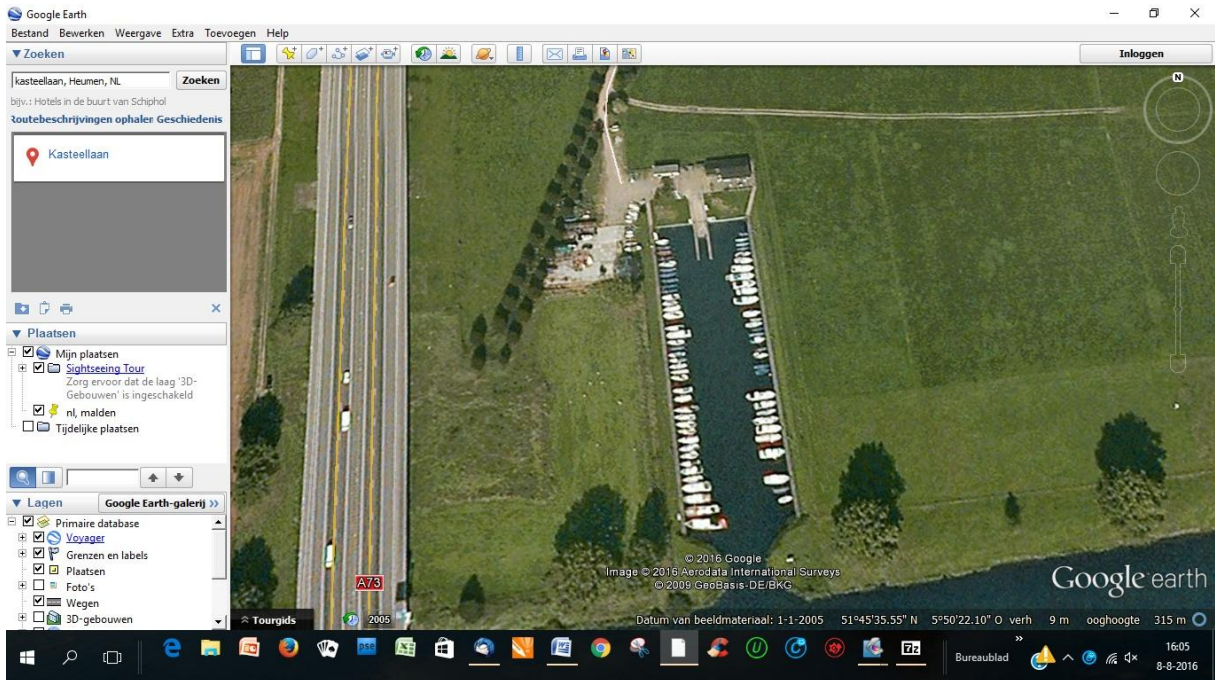
Heumen Strand, Jachthaven en Kasteel

Wij beperken ons tot een beschrijving van mogelijkheden om Heumen een gezicht aan en op het water van de Maas te geven. Daar zijn mogelijkheden voor. Ingrijpende maatregelen, die niet iedereen direct zullen aanspreken, moeten genomen worden om Heumen echt aan het water te krijgen.

Het plangebied, de uiterwaarden bij het dorp Heumen

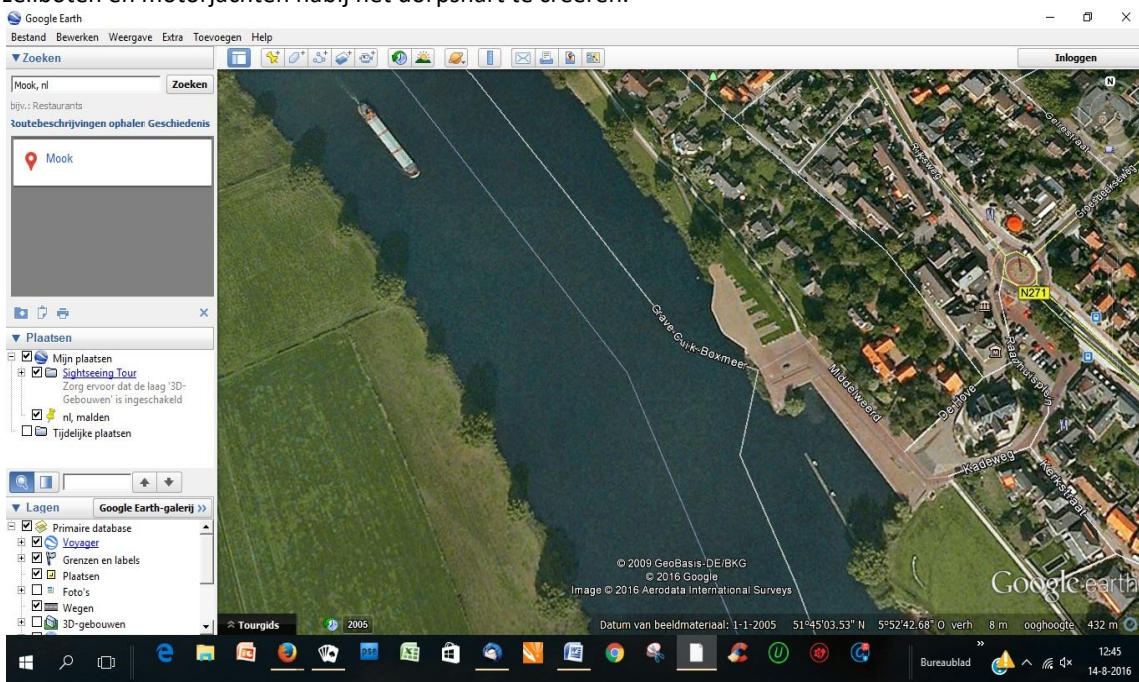
Vanaf de splitsing Maas en Maas en Waalkanaal ligt een dijk langs het kanaal. Of deze dijk zinvol is, laat te raden over. Immers de Maasoever is niet voorzien van een dijk, waardoor bij hoog water de achterliggende uiterwaarden probleemloos onder water komen te staan. De Maasoever wordt voorts gekenmerkt door de zogenoemde gidsbomen, die bij hoogwater aangeven waar de rivier normaliter stroomt. Hoge en lage bomen wisselen elkaar om de 100 meter af. Dat wil zeggen om de 100 meter een hoge boom en telkens op 50 meter daartussenin een kleinere boom. Vlak naast de brug voor de A73 over de rivier zijn een bescheiden, verenigingsjachthaven en een kasteelrestant te vinden.

Jachthaven en ingeklemd tussen A73 en jachthaven zijn vaag de contouren van het kasteel te zien.

Het gebied tussen de rivier en het dorp is in gebruik als agrarisch land voor veeteelt en akkerbouw. Het gebied biedt na ingrijpende werkzaamheden een keur aan mogelijkheden voor recreatie en toerisme. Strandjes om te recreëren, water om te surfen, roeien, zeilen en varen met kleine motorbootjes.

Maar ook biedt een ontgraven uiterwaard de mogelijkheid om, zoals in Mook, een aanleggelegenheid voor zeilboten en motorjachten nabij het dorps hart te creëren.

Voorbeeld voor Heumen, de passantenhaven van Mook

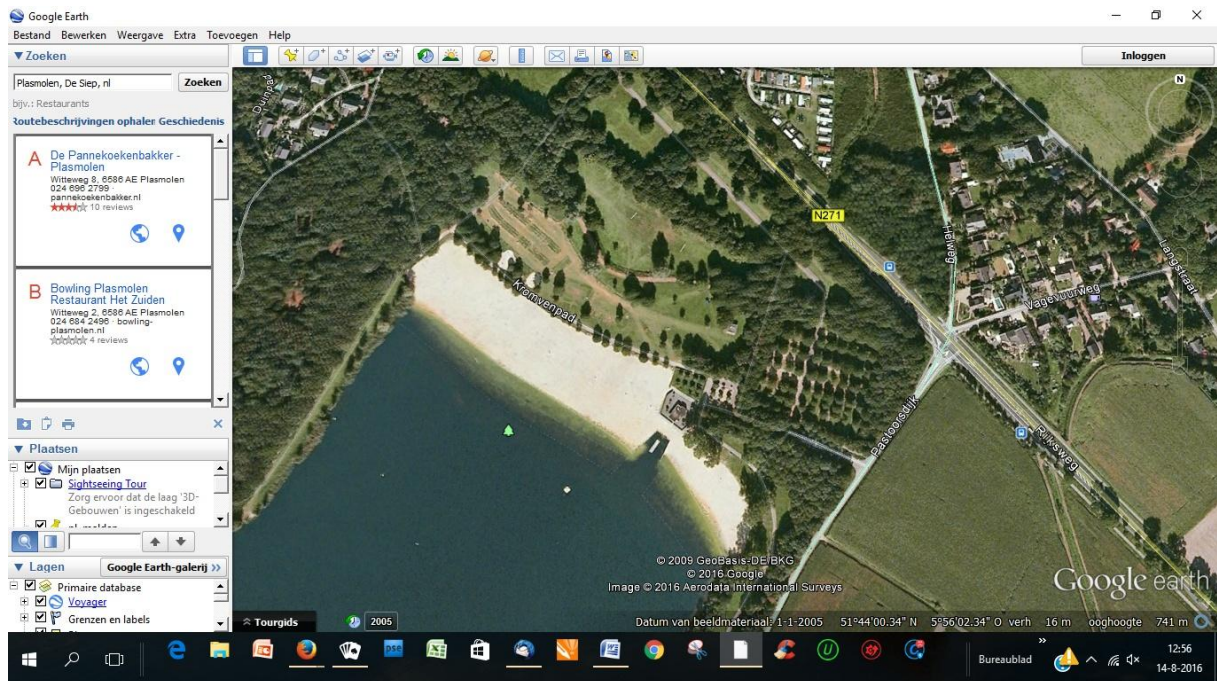
En dat alles beter afgeschermd als in Mook voor heftige golfslag door passerende beroepsvaart. Op natuurlijke wijze, want in de zomer zal door de lage waterstand geen golf de afmeerplaats bereiken. In voor- en naseizoen mogelijk wel, maar dan alleen bij bijzonder hoogwater. De aanlegplaats is zo ver van de vaargeul voor de beroepsvaart dat al veel kracht uit de golven is weggeëbd. Om hiervoor voldoende wateroppervlak te realiseren zal een groot deel van de uiterwaard moeten worden ontgrond. Dat geeft ook de gelegenheid om in de nieuw te creëren plas een groter of enkele kleinere eilandjes te realiseren. Afwisselend varen en leuker om

naar te kijken vanaf het Heumense dorpshart.

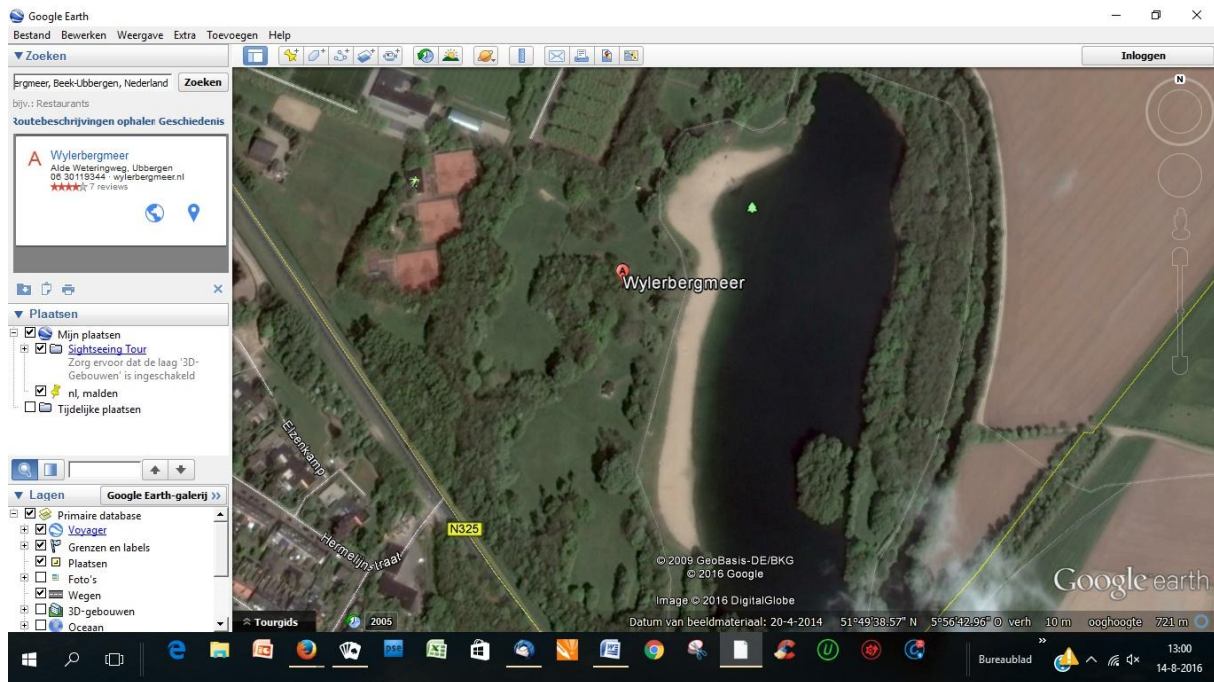
Wat zegt de Structuurvisie Heumen 2025 pagina 59 en 60: er wordt ingezet op het combineren van ingrepen in het kader van het Deltaprogramma Rivieren met de wens van het dorp Heumen om dichterbij de rivier te liggen

Bij Heumen is de aanduiding 'Maasverbinding' opgenomen. Een wensbeeld is om de relatie met de Maas te versterken en letterlijk meer zichtbaar te maken en meer levendigheid in het dorp te brengen, er wordt een waterverbinding naar de Maas aangelegd en ter hoogte van het dorp Heumen wordt een jachthaven aangelegd met bijpassende voorzieningen en horeca (in het dorp). Deze wordt nauw verweven met het dorp en het Kerkplein; bij voorkeur wordt de waterverbinding doorgetrokken tot aan de bestaande jachthaven om vervolgens weer bij de Maas uit te komen; de waterverbinding wordt vergezeld van een padenstructuur voor in ieder geval wandelaars; bij voorkeur wordt het project gekoppeld aan programma vereisten vanuit het Deltaprogramma Rivieren. Dit betekent dat rekening moet worden gehouden met wisselende waterstanden en dat delen van de uiterwaard tijdelijk onder water kunnen komen te staan.

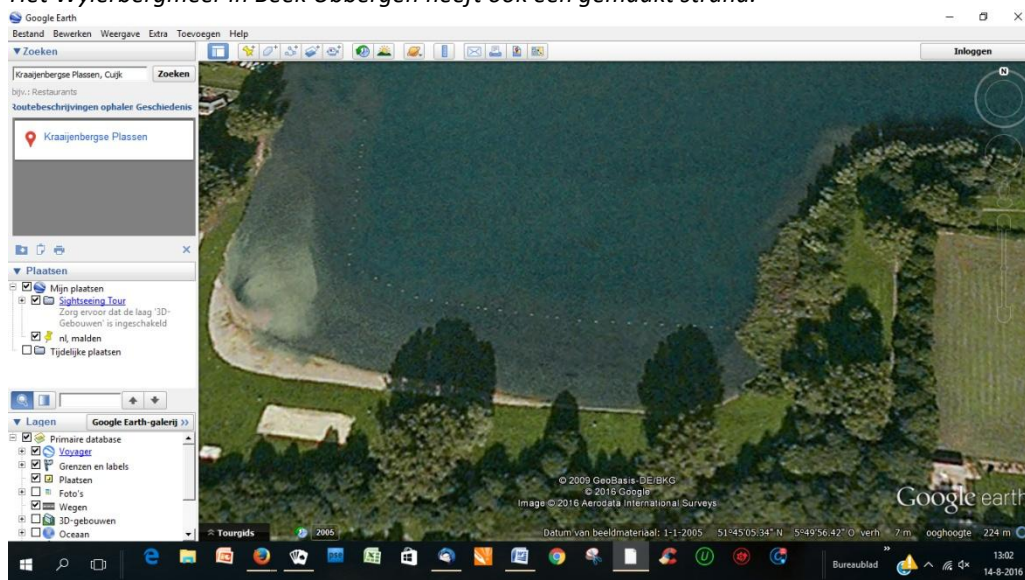
Strandjes

De Siep, het strand in Plasmolen

Het Wylerbergmeer in Beek Ubbergen heeft ook een gemaakt strand.

Ook aan de Kraaijbergse Plassen zijn hier en daar strandjes gemaakt

Zoals in de omgeving de stranden en parkeergelegenheden in beheer zijn gegeven aan het recreatieschap, zo zou dat hier ook kunnen gebeuren om de kosten niet op de gemeentelijke begroting te laten rusten. Tevens zijn dan onderhoud en handhaving geregeld.

Ter hoogte van het dorps huis Terp kan dan aan de Maasdijk een kade met afmeervoorziening worden gemaakt om de recreatieschippers te verleiden ook eens in het dorp te kijken. Zeker met de historische Ned. Herv. Kerk en het gedenkteken voor de gesneuvelde Oranjes tijdens de Slag op de Mookerheide kan dat een aardige trekker zijn. Voor het dorps huis een uitgelezen mogelijkheid om aan de dijk een terras(je) te starten om met de opbrengst de exploitatie van Terp makkelijker te maken. Een ommetje door het dorp brengt de varengasten als snel bij de snackbar voor een opkikker of het café voor een anderssoortige versnapering.

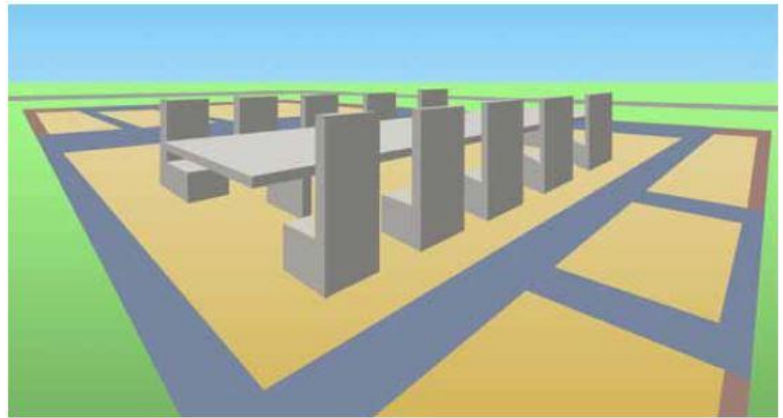
Ander aantrekkelijk punt kan het terrein van het voormalig kasteel worden. Door de contouren, die

nu in het veld zichtbaar zijn, fors op te hogen en de oude slotgracht in ere te herstellen zou dit ook de mogelijkheid bieden om de jachthaven te verplaatsen richting kasteel. (*1) Wat is nu imponanter dan je boot af te meren tegen een kasteelmuur! De toegang die de jachthaven thans heeft tot de Maas kan dan gebruikt worden als toegang te de ontzande uiterwaard. Het opslagterrein van de jachthaven kan blijven of worden gesitueerd op de oude voorhof van het kasteel. Daar was vroeger immers ook de nering. Een andere mogelijkheid is om met het huidige opslagterrein de Kasteellaan over te steken. Het huidige clubhuis zou verplaatst kunnen worden tot binnen de contouren van het kasteel of naar een plek waar nu het informatiepaneel over het kasteel staat.

(*1) Voor het uitgraven van de slotgracht zal de Rijksdienst Cultureel Erfgoed ongetwijfeld een archeologisch onderzoek vragen. De vrijkomende grond kan in depot worden opgeslagen om met latere zandwinning te worden verwerkt, maar deze grond kan mogelijk ook worden benut om aan de Looistraat, net buiten het dorp Heumen, de historische motte weer in het landschap zichtbaar te maken. Zo blijft de grond als archief beschikbaar voor tal van soorten wetenschappelijk historisch en of geologisch onderzoek.

RIDDERTAFEL

Midden op de plattegrond, waar vroeger de centrale ontmoetingsruimte was, komt een mega-picknicktafel. Een referentie naar de vroegere riddertafel. Gestileerde uitvoering in solide materiaal: staal of beton.

KASTEEL HEUMEN

De buitenomtrek van het kasteel (laatste bouwfase) markeren met een schankorf.

Hierbinnen het terrein uitvlakken op dat niveau (dus geen verdere verhogingen).

Eerdere bouwfasen markeren met bestratingsmateriaal in verschillende kleur.

Alle voormalige binnenruimten voorzien van half verharding. Buitenruimte in gras, eventueel met verschillen in begroeiing middels het beheer.

Visualisaties: Cees Bakker, ontwerp bureau Ruimtewerking

Verhuist het clubgebouw van de watersportvereniging niet, dan zou binnen de contouren van het kasteel als herinnering aan vervlogen dagen, een oversized riddertafel met al even buitengewone maten voorzien van stoelen geplaatst kunnen worden. En op de plek waar wij denken dat de keuken was, kan een barbecueplaats die herinnering ook levend houden. Vanaf de muur is ook weer een prachtig zicht op Heumen aan het water. Omgekeerd, vanaf het water kan het kasteelrestant voor het dorp ook een statement maken. Als icoon van de macht en de grandeur die het kasteel ooit had, misstaat een 20 meter hoge vlaggenmast met bannier niet. In een dergelijke rivierkom zijn natuurlijk altijd zorgen over de waterkwaliteit omdat het onvoldoende zou doorstromen. Daar kan eenvoudig iets aan worden gedaan door onder de kanaaldijk of de rivieroever nabij de splitsing met het kanaal een syfonsysteem aan te brengen die voor verse wateraanvoer kunnen zorgen. Via het toegangskanaal trekt de rivier als het water de verversing naar zich toe. Ophogen kasteelmuren en inrichten nieuwe jachthaven kosten natuurlijk ook geld, maar dan kan weer bekostigd worden uit de opbrengst van de ontzanding van de uiterwaard. De eventuele doorstroombepanking door een duidelijke gepositioneerd kasteel bij extreem hoogwater wordt ruimschoots gecompenseerd door de werkzaamheden die rondom De Coehoorn bij Nederasselt uitgevoerd worden.

Wonen

Een drijvende woonwijk kennen we in Nederland eigenlijk nog nauwelijks. Links en rechts liggen woonschepen soms een enkele watervilla. De drijvende wijk van Sausalito in Californië (VS) is wereldberoemd en daar dwalend door de straatjes heb je echt niet het idee dat het drijvende wijk is.

Sausalito heeft de toevlucht tot het water genomen omdat het net als het dorp Heumen tegen nogal wat barrières aanliep bij uitbreiding. De smalle kuststrook tussen water en bergen was snel vol. Dorp Heumen kent ook wat hindernissen om uit te breiden en het water aan de zuidkant zou een oplossing kunnen zijn. Groot voordeel ten opzichte van Sausalito is dat Heumen niet dagelijks te maken heeft met getijden enkel met min of meer voorspelbare hoogwaterperioden in het jaar.

Groot voordeel voor de gemeente is dat grond bouwrijp hoeft te worden gemaakt. De infrastructuur ligt grotendeels bovengronds. Wel moeten aanlegvoorzieningen worden getroffen. In de huidige praktijk is dat voor rekening van de bootbewoners. Aangezien we hier niet meer praten over de traditionele woonschepen zoals die in Nederland genoegzaam bekend zijn, kan in nu gedacht worden aan een gemeentelijke aanleg, eventueel gedeeltelijk (of helemaal) gefinancierd via een heffing via de baatbelasting. Immers, het drijvend dorp betaalt geen o.z.b. over de grond en ook de woningen zijn niet grondgebonden.

Mocht het drijvende wijkplan een beetje te utopisch zijn, dan bestaat nog altijd de mogelijkheid om in de uiterwaard een nieuwe woonwijk te creëren zoals de gemeente Cuijk dat heeft gedaan in de Kraaijenbergse Plassen. Daar zijn op een aantal kunstmatige (schier)eilandjes in een van de ontzande plassen mogelijkheden ontstaan voor een (luke) wijk. Deels met vrijstaande woningen, deels met rijtjeshuizen die aan een soort gracht zijn gesitueerd, waarmee een oud-Hollands straatbeeld is ontstaan.

Er zijn dus mogelijkheden genoeg om het dorp Heumen uit te breiden, al moet je daarvoor wel even over de grenzen van het normale en gebruikelijke kijken.

In relatie met de gemeentelijke ambitie kan met bovenstaande ideeën invulling worden gegeven aan in elk geval één van de ambities in Hoofdstuk 2 van de Structuurvisie Heumen 2025: het levert een bijdrage aan de versterking van de recreatieve structuur binnen de gemeente;

Project Kroonwerk

Samenvatting

De Gelderse verdedigingswerken voor de Brabantse stad Grave in het huidige landschap liefst terugbrengen maar in elk geval beter zichtbaar maken. Dit kan door waterpartijen aan te leggen en wandel- dan wel fietsroutes zodanig om te leiden dat de oude vestingwerken een toeristisch recreatieve functie krijgen naast een landschappelijke, historische en natuurfunctie.

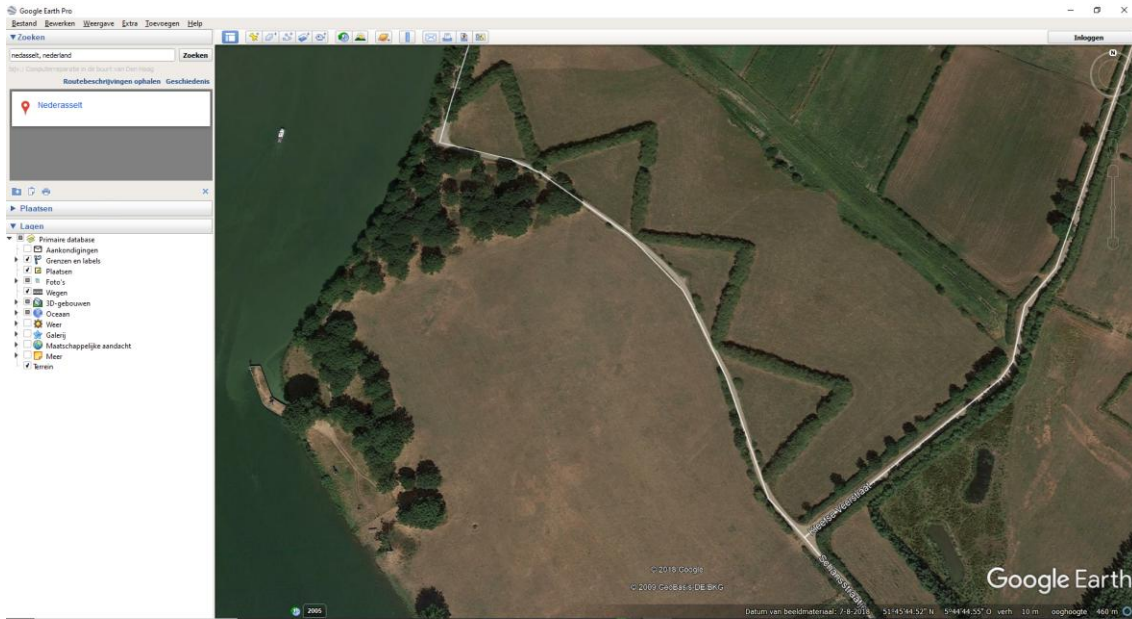
Referentiekader

Ruimte voor de rivier, natuurbehoud met mogelijke uitbreiding en versterken historisch militair erfgoed

Een nieuw Kroonwerk

Voor het kroonwerk Coehoorn is een mooie toekomst weggelegd in aansluiting op het eerder uitgebrachte plan Heumen aan het Water. Wel moet er een en ander gebeuren om het kroonwerk aantrekkelijker te maken.

Om te beginnen zou het water rond dit verdedigingswerk moeten terugkeren. Met een aansluiting op de rivier de Maas kan dit bovenstrooms van het kroonwerk via een uit te graven, watervoerende doorlaat door de uiterwaard, benedenstrooms kan deze waterpartij ook weer aansluiting vinden op de rivier. Daartoe moet wel twee maal een zandweg worden gekruist. Momenteel is dit een openbare weg, openbaar toegankelijk voor

Het Kroonwerk Coehoorn in Nederasselt zoals het er nu bij ligt

recreatief en ander (landbouw)verkeer. De watergang kan via duikers onder de weg door, aantrekkelijker voor het recreatieve verkeer zijn bruggetjes. Met licht verhoogde bruggen, ontstaan er ook kansen voor recreatief vaarverkeer.

De functionaliteit van het kroonwerk kan na omvormen van de huidige struweelhaag in elk geval voor fietsers en wandelaars dankzij een langs de nieuwe waterpartij buiten het kroonwerk aan te leggen pad duidelijk worden. Het verdedigingswerk wordt daarmee beter zichtbaar en een interessante toeristische route wordt zo gecreëerd.

Om inzichtelijk te maken hoe het verdedigingswerk was geconstrueerd, ligt het ook voor de hand om met de grond die vrij komt door het uitgraven van de oude waterhindernis de aloude glissades en acces weer beter zichtbaar te maken. Deze aanvullende verdedigingswerken zijn na eeuwen nog altijd herkenbaar in het landschap, al moet je wel een beetje geoefend oog hebben om de lichte welvingen in de huidige weilanden te kunnen duiden. Het herstel van deze kenmerken zal zeker ook een bijdrage leveren aan het zichtbaar maken van de historie van dit terrein en bijdragen aan de recreatieve, toeristische waarde. Daarnaast geeft het de natuur volop mogelijkheden om te tonen hoe het in grasland op korte afstand kruiden in aarden in vochtig tot droog milieu. Nu dit weiland nog niet is gemaaid en er nog geen vee wordt geweid (26 mei 2019) toont de diversiteit in begroeiing zich opvallend mooi. Een educatief aspect dat de natuur gratis levert.

Dan het kroonwerk zelf. Althans wat nu in de volksmond kroonwerk heet, met daar bovenop de tot struweelheg uitgegroeide hagen. Deze hadden het profiel van de wallen moeten accentueren, maar door de uitgroei is dit beeld voor de passant toch wel goeddeels verloren gegaan. Alleen vanuit de lucht is de vorm goed te herkennen. De passant ziet er inmiddels weinig meer van. Op zich geen ramp want deze haag heeft zich tot een niet onbelangrijk element met hoge natuurwaarde ontwikkeld. Daarnaast staat de haag feitelijk op de verkeerde plek. Dit soort hagen stond aan de voet van de vestingwerken. Als je er als aanvaller al in slaagde om via het water tot aan de wal te komen, dan werd je daar in eerste instantie tegengehouden door goed gevlochten en daardoor feitelijk ondoordringbare meidoornhagen. Hier wordt geen keuze gemaakt tussen rooien, terugzetten of opnieuw aanplanten. Wij beschrijven hier alleen de huidige situatie tegen een historische achtergrond.

Rekening houdend met de waterstaatkundige eisen voor ruimte voor de rivier is het lastig om het oorspronkelijke, gemetselde hoornwerk, een deel van de vesting tussen het kroonwerk en de Maas, boven het huidige maaiveld uit te laten komen. Nog afgezien van de verwoestende invloed die de elementen hebben op de oude, niet geconserveerde bakstenen. Om dit wel mogelijk te maken, kan het terrein tussen haag op het kroonwerk en de Maas worden afgegraven. Dit biedt het voordeel dat bij het zichtbaar maken van dit bastion boven het maaiveld de nieuw verworven waterberging de obstructie door beperkt nieuwe metselwerk aangevuld met schanskorven opvangt. Per saldo zal er zelfs meer ruimte voor de rivier zijn dan nu het geval is. Gunstig voor extra bewaren van water in droge tijden en evenzeer nuttig bij de opslag van water in natte

tijden. Voor de geschiedschrijving en waterhuishouding een win-win situatie. Het Erfgoedplatform is blij het Gelders uiteinde van de Zuid-Nederlandse waterlinie te kunnen presenteren terwijl Rijkswaterstaat extra ruimte krijgt voor de Maas.

Tussengebied

Tussen de plangebieden van Heumen en Nederasselt ligt een uitgestrekt uiterwaardengebied. Gebruik makend van de oude stroomruggen die hier en daar nog in het landschap zichtbaar zijn, is het relatief eenvoudig om nieuwe natuur te creëren die kan dienen voor opgaven die elders zijn opgelegd. De natte parallelverbinding aan de Maas zorgt dan voor kansen die een grotere biodiversiteit volop tot ontwikkeling brengt. Ook hier is weer sprake van een win-win situatie.

De kansen liggen voor het oprapen. Het is kwestie van durven zien dat die kansen er zijn. Een uitdaging om waterberging in droge en natte tijden te combineren met nieuwe natuur, recreatie en historie.